

УДК 2-773(477.54)(09):94(477)''1991/...':[37.014.523]

 Юрій Набока

ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ ЯК КОМПОНЕНТ ЗМІСТУ ВИКЛАДАННЯ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

A *Розкривається питання про історію Харківської єпархії як компонент змісту викладання християнської етики.*

Ключові слова: історія Харківської єпархії, християнська етика.

Юрій Набока. История Харьковской епархии в независимой Украине как компонент содержания преподавания христианской этики.

A *Раскрывается вопрос об истории Харьковской епархии как компонент содержания преподавания христианской этики.*

Ключевые слова: история Харьковской епархии, христианская этика.

Yuri Naboka. History of Kharkov Diocese in the independent Ukraine as an component of the teaching content of Christian ethics.

S *Paper deals with the question of the history of Kharkiv diocese as a component of the teaching content of Christian ethics.*

Key words: history of the Kharkiv diocese, Christian ethics.

Вступ. Здобуття незалежності Україною, побудова суверенної держави та громадянського суспільства відкрило новий період в історії української православної церкви — період відродження духовності, національної самосвідомості, патріотизму, вільного і соборного волевиявлення з внутрішніх і зовнішніх питань церковного життя. Відроджується духовне життя нації — реставруються та будуються нові храми, церквам повертається їх майно, відновлюється місіонерська та благодійницька діяльність православної церкви, зокрема Харківської єпархії, зростає інтерес до релігійних і духовних питань.

Основна частина. При всій багатоманітності релігійних течій і конфесій в українському суспільстві, православна церква має великий вплив на світське громадське життя, на культурні, соціально-економічні процеси в суспільстві. Православна церква є невід'ємною частиною історичної спадщини українського народу, його культурних надбань, з нею пов'язують свої сподівання і надії сучасні українці.

У Харківській області встановилися толерантні, доброзичливі відносини між православною церквою, населенням і владою. Досягнуто мир між конфесіями, склалася атмосфера взаєморозуміння, значний унесок у ці процеси вніс Митрополит Харківський і Богодівський Никодим.

Зміна пріоритетів в освіті викликала необхідність підходів до теоретичної і методичної підготовки вчителів, їх неперервної освіти відповідно до нових викликів суспільства. Зважаючи на те, що курси з релігієзнавства, окремих тем курсів історії, етики, християнської етики, громадянської освіти є новим для школи, важливо забезпечити підготовку вчителя до викладання.

Завданням спецкурсу «Харківська єпархія в незалежній Україні» є оновлення, вдосконалення, поглиблення професійної підготовки вчителя з питань історії та розвитку православної церкви на Харківщині з урахуванням пріоритетів державної політики в розвитку освіти, сучасних досягнень науки, педагогічної теорії, перспективних моделей педагогічного досвіду.

Спецкурс «Харківська єпархія в незалежній Україні»

запроваджено на підставі нормативних документів: Закону України «Про свободу совісті та віросповідань» (1992 р.), Національної доктрини розвитку освіти в Україні (2002 р.), наказу МОНУ «Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики та релігієзнавства» (2005 р.), Рішення Колегії МОНУ «Про концептуальні засади вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах предметів духовно-морального спрямування» (2006 р.) тощо.

Мета спецкурсу:

- ознайомити вчителів з діяльністю Харківської єпархії в період незалежної України, показати роль єпархії в суспільних, громадських, культурних процесах України і, зокрема, на Харківщині;

- показати невід'ємність духовної культури православ'я з культурою українського народу, визначити можливості впливу на культурний і морально-духовний розвиток підростаючого покоління;

- оновити, поглибити професійні знання педагогічних працівників щодо діяльності Харківської єпархії та її місця в національно-культурному розвитку;

- усвідомити власні можливості у формування духовних цінностей і пріоритетів школярів, компетентної участі у релігійних процесах, які відбуваються в Україні;

- розвинути установки вчителів до самонавчання та самовдосконалення, постійного професійного розвитку, створення правового демократичного навчального середовища, готовності застосовувати отримані знання для становлення активної життєвої позиції учнів, формування їхньої духовної культури.

Програма спецкурсу має такі модулі: діагностико-аналітичний, теоретико-практичний, усього 8 годин.

У зв'язку з новими підходами до навчання дорослих викладання на спецкурсі передбачає різноманітні види занять, вибір форм їхнього проведення, застосування інноваційних технологій, що дає можливість гнучко враховувати професійні запити та потреби слухачів.

1. Єпархіальне життя на Харківщині в роки незалежності

1.1. Відродження релігійного життя після здобуття

незалежності. Церковний розкол 1992 р.

Історія Української Православної Церкви на широкому фоні загальної культурної історії та історії Харківського краю. Особливості відродження Української Православної Церкви. Передумови та суть церковного розколу в Українському Православ'ї та його наслідки. Роль Харківської єпархії у церковному соборі 1992 р. Вибори Предстоятеля Української Православної Церкви. Сучасна релігійна ситуація в Україні. Путі подолання розколу в українському православ'ї.

1.2. Діяльність Харківської єпархії в роки незалежності. Ювілейні святкові заходи Харківської єпархії.

Короткий нарис історії Православ'я на Слобожанщині. Ієрархія Харківської єпархії, біографічні дані керівників Харківської єпархії. Основні напрями діяльності Харківської єпархії. Прославлення Новомучеників і сповідників Слобідського краю. Соціальне служіння священнослужителів єпархії у притулках і місцях позбавлення волі. Місіонерська просвітницька діяльність Харківської єпархії. Відродження Паломницького відділу (для поклоніння християнським святиням Сходу і Заходу).

Ознайомлення з основними ювілейними святковими заходами Харківської єпархії. Ювілейні богослужіння, науково-практичні конференції та святкові засідання.

1.3. Таїнства і обряди в українській православній церкві.

Поняття о таїнствах Церкви. Сім таїнств православної церкви: Хрещення, Міропомазиваніє, Покаяння, Причастя, Священство, Брак, Елеосвячення. Стисла історія обрядів, пов'язаних із проведенням Богослужінь в Українській Православній Церкві. Наречення імені. Молитва на сороковий день по народженню дитини. Вимоги Церкви до хресних батьків. Таїнство Вінчання і пов'язані з ним обряди: об'ява обручення. Таїнство Покаяння і обряд говіння. Обряд погребіння.

1.4. Православна духовна освіта в Харківській єпархії.

Релігія як культуро-утворюючий чинник. Значення недільних шкіл при храмах у вихованні морально-духовних якостей у дітей. Бібліотеки духовної літератури як осередки духовної культури. Відродження Харківської Духовної Семінарії. Відкриття регентських та іконописних відділень Харківської Духовної Семінарії. Значення відродження історичного музею Харківської єпархії для духовної освіти і ознайомлення з історією православ'я на Харківщині. Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання.

2. Культурні споруди та ікони Харківщини

2.1. Монастирі і церкви Харківській єпархії.

Українська Православна Церква і її діяльність у відродженні монастирів і храмів. Взаємовідносини між Церквою і Владою у розбудові і поверненні храмів Церкви. Пам'ятки національної духовної і культурної спадщини Харківщини. Коротка історія та сучасний стан Свято-Покровського монастиря та інших монастирів на Слобожанщині. Монастир як осередки просвітництва. Повернення Успенського Собору Харківської єпархії. Значення будівництва храму пам'ятнику 2000-ліття Різдва Христового у Харкові для відродження духовно-культурного середовища у Харківській області.

2.2 Святині Харківщини – чудотворні ікони.

Історія поклоніння чудотворним іконам. Чудотворні

ікони – скарби духовної культури українського народу. Святиня Слобожанщини Озерянська ікона Божої Матері та її історія. Чудотворна ікона Спас Нерукотворний, історія її знаходження у Борисо-Глібському монастирі. Покровителька міста Ізюм Пісчанська ікона Божої Матері та її стисла історія.

3. Митрополит Харківський і Богодухівський Никодим – керівник Харківської єпархії

3.1. Життєвий шлях і діяльність Митрополита Никодима для розвитку православ'я на Харківщині.

Біографічні дані. Життєвий шлях. Верстви служіння православної Церкви церковного діяча і богослова, Митрополита Никодима і його діяльність для розбудови Української Православної Церкви на Слобожанщині. Пастирське та архіпастирське служіння у Харківсько-Богодухівській єпархії. Літературні і богословські труди Митрополита Никодима. Значення літературної діяльності для патріотичного виховання.

3.2. Міжнародна діяльність Митрополита Никодима.

Діяльність на посаді заступника Керівника Руської Духовної Місії у Єрусалимі. Діяльність на посаді Єпископа Костромського і Галицького. Діяльність на посаді Єпископа Аргентинського і Південноамериканського. Знайомство з видатними діячами різних країн: державними і Церковними. Міжнародна діяльність Митрополита Никодима – це великий внесок в ознайомлення з українською культурою.

Висновок. Таким чином, українська освіта повинна бути підпорядкована широкій меті. Сучасний прогрес людства необхідно розглядати і в контексті традицій українського народу, успадкованих від минулого, у якому, крім розуміння наук, історії, треба чути і бачити голос совісті, вміти контролювати свої вчинки відповідно до ідеалів загальнолюдських моральних цінностей, які в умовах Європи так потужно проявляють себе в християнському світогляді.

Література

- Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Харків : Фоліо, 2005. – 45 с.
- Пашенко В.О. Православ'я в новітній історії України / В.О. Пашенко. – Полтава: Полтава, 1997. – 400 с.
- Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього СРСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій. Указ Президента України від 21 березня 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – №12. – С. 28–53.
- Про свободу совісті і релігійні організації Закон України 2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №10 – С. 87.
- Протоієрей Михайло Забуга. Роль Православ'я в сохрании національної ідентичності в условиях глобалізації / Н. Забуга. Православний церковний календар, 2004. – С. 83–90.
- Протоієрей Михайло Забуга. Історико-канонічне значення Харківського Архієрейського Собору 1992 р. // Віра і Розум. – 2003. – №4. – С. 226.
- Сборник документов и материалов юбилейного Архирейского Собора РПЦ. – Г. : 2000. – 345 с.
- Сучасна релігійна ситуація в Україні : стан, тенденції, прогнози. – К. : Наукова думка, 2002. – 270 с.
- Рыбальченко Р. К 200-летию Харьковской епархии / Р. Рыбальченко // Харьковские епархиальные ведомости. – 1999. – №2. – С. 3.
- Патриарх Московский Алексей II. Послание Святейшего Патриарха Московского и Руси Алексия участникам торжества в связи 15-летием Харьковского собора УПЦ // Православна Харківщина. – 2007. – №5. – С. 1.
- Православная энциклопедия Харьковщины / автор идеи и руководитель проекта В.В. Петровский. Сост., отв. ред. А.Д. Каплин. – Харьков : Майдан, 2009. – 564 с.
- Скубченко С. Православна культура, її роль та місце в сучасних умовах / С. Скубченко // Православна Харківщина. – 2008. – №3. – С. 2.
- Новий Заповіт. United Bible Societies, 1980. – 396 с.
- Бакіров В. Культура має два крила: духовне і світське / В. Бакіров // Харьковские епархиальные ведомости. – 2000. – №8. – С. 2.
- Крамська Н. Проведення духовно-просвітницької роботи у місцях позбавлення волі / Н. Крамська // Харківські єпархиальні відомості. – 2004. – №9. – С. 4.
- Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів: науково-методичний посібник / уклад. : П.І. Матвієнко, Г.А. Каліберда. – Полтава : ПОІППО, 2007. – С. 5.
- Ярошик В. Історія Харківської єпархії / В. Ярошик // Харківські єпархиальні відомості. – 2003. – №3. – С. 2.
- Історія Харківської єпархії (200-річчя заснування) : Бібліогр. покажч. / Уклад. : Н.І. Полянська, В. О. Ярошик. – Харків : Бізнес Інформ, 1999. – 332 с.
- Митрополит Никодим (Н.С. Руснак) Жереб, визначений Богом / Н.С. Руснак. Спогади, поезії. Видання друге, доповнене. – Харків : Майдан, 2004. – 352 с.